

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-12-76-59>

УДК 377.091.12:070.421

Микитів О.М.

Економіко-правничий коледж
Запорізького національного університету**ФОРМУВАННЯ ЗМІСТОВНО-КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ ПАРАДИГМИ ПРОФЕСІОГРАМИ РЕДАКТОРА У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ**

Анотація. Автором описано особливості фахової підготовки майбутніх редакторів, їх професійних навичок. Окреслено дефініції поняття «редактор», виділено функціональні та посадові обов'язки редактора. Дослідники висувають різні критерії до фахівця та наводять основні вимоги до формування його професіограми, на основі яких обґрунтовано набір професійних компетенцій редактора, що формуються у процесі освітньої діяльності. Зазначено, що професія редактора останніми роками настільки розширила свій діапазон, що стала чи не ключовою і найпопулярнішою не тільки в мас-медійній, видавничій індустрії, а й в усій системі соціальних комунікацій. Аналіз теоретичних джерел та власного педагогічного досвіду дав змогу виокремити організаторські, творчі, особистісні, комунікативні, технологічні фактори формування структурно-змістової парадигми професіограми редактора.

Ключові слова: редактор, структурно-змістова парадигма, професійні навички, професіограма редактора, професійна компетентність, професійна діяльність, редагування, видавнича галузь.

Mykytiv Oleksandr

College of Economics and Law
Zaporizhzhia National University**FORMING OF CONTENT AND CONCEPTUAL PARADIGM OF EDITOR'S JOB DESCRIPTION IN THE PROCESS OF STUDYING**

Summary. The peculiarities of professional training of future editors along with their professional skills are described by the author. The definitions of the term «editor» are outlined, the functional and official duties of the editor are distinguished. Researchers suggest various criteria for the specialist and outline the basic requirements for the forming of job description, on the basis of which a set of editor's professional competencies developed in the process of educational activity is established. It is detailed that the general, professional, business and personal requirements of the editor are the professional standards of this profession. It was noted that the profession of editor in recent years has expanded its range so much that it has become the key and most popular one not only in the mass-media, publishing industry, but also in the whole system of social communications. The analysis of theoretical sources and author's pedagogical experience afforded opportunity to distinguish organizational, creative, personal, communicative, technological forming factors of structural-semantic paradigm of editor's job description, which together with the purposeful teaching of students will help to increase the training of highly qualified specialists. It is argued that, in addition to motivation and cognitive activity, the factors that significantly influence the forming of a future editor's job description are the ability to critical analyze, self-esteem, discipline, purposefulness, moral and ethical, aesthetic, spiritual values, tolerance, ability not only to express an opinion, but to be respectful to another opinion, flexibility and imaginative thinking, confidence, optimism, ability to identify the problem correctly, to find the best ways to overcome it. The conducted research shows that the practice-oriented approach in educational activity is the most important component in the process of forming the editor's profession. It is concluded that a competent specialist is competitive not only in the national but also in the world labor markets, and his training requires innovative approaches in the educational process and high professionalism of lecturers.

Keywords: editor, structural-content paradigm, professional skills, editor's job description, professional competence, professional activity, editing, publishing industry.

Постановка проблеми. В українській і світовій лінгводидактиці підхід до навчання є основною методологічною категорією, яка становить систему принципів, методів, прийомів, засобів і форм навчання. Їх використання сприятиме ефективному формуванню професійних компетентностей майбутнього редактора.

Сучасний освітній процес ґрунтується на засадах особистісно орієнтованого, діяльнісного і компетентнісного підходів. Особистісно орієнтований забезпечує формування академічних, соціокультурних, соціально-психологічних компетентностей особистості, діяльнісний – розвиває в неї практичні уміння й навички, компетентнісний – ґрунтується на міждисциплінарних, інтегрованих вимогах до результату навчання і сприяє формуванню ключових і предметних компетентностей.

При цьому кожна ключова компетентність має проектуватися на предметну [7, с. 82].

Виникнення редагування як свідомого процесу сягає глибини віків і на думку В.В. Різуна, пов'язано із появою свідомого авторства [10, с. 240]. З часів літописання в Київській Русі і до XIX ст. вони розвивалися в симбіозі, але з виникненням журналістики теорія редагування сформувалася в окрему науку, яку дослідники, зокрема З.В. Партико [8, с. 416], пропонують називати едитологією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням особливостей підготовки майбутніх редакторів, їх професійних навичок, особистих якостей займалися Д. Бережньова, Н.В. Зелінська, М.С. Тимошик та інші. Зміст поняття «редактор» набувало певних змін відповідно до вимог, які виникали на тому чи тому етапі роз-

вितку суспільства, але деякі професійні та особисті якості залишилися незмінними.

На сьогодні немає єдиної думки щодо визначення терміна «редактор». М.С. Тимошик зазначає, що це основний творчий працівник у видавництві, який безпосередньо відповідає за редакований оригінал, його структурний, інформативний, науковий і мовностилістичний рівень [11, с. 45–46]. Дослідниця Н.В. Зелінська пропонує більш широке визначення: сильна мовна та суспільно заангажована особистість, здатна брати участь у всіх організаційних і творчих процесах, пов'язаних із підготовкою і випуском різноманітних текстових повідомлень у різних сегментах масової та спеціальної комунікації [2, с. 207].

Мета статті – дослідження засобів формування змістовно-концептуальної парадигми професіограми редактора у процесі навчання студентів коледжу.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проблема формування змістовно-концептуальної парадигми професіограми редактора у процесі навчання студентів коледжу потребує детальнішого вивчення і дослідження. Функціональні обов'язки редактора та інших працівників редакційно-видавничої галузі на сьогодні розглядають як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. Зокрема, дослідниця Д. Бережньова узагальнює їх та зазначає, що робота редактора реалізується у творчій діяльності аналітичного і методичного характеру (розробка концепції видання, літературно-аналітична робота над твором та апаратом книги, контактування з автором тощо). Відповідно до посадових інструкцій обов'язками редактора є: участь у підготовці видавничих угод з авторами видань та погоджень із зовнішніми рецензентами; розгляд рукописів та рецензій на них; підготовка висновку про можливість видання рукопису в запропонованій формі або після доопрацювання з урахуванням запропонованих виправлень, доповнень, скорочень; у випадку відхилення видання рукопису підготовка обґрунтованої письмової відмови у встановлені угодою терміни; редагування затверджених рукописів, надання авторам необхідної допомоги (з покращення структури рукопису, вибору термінів, оформлення ілюстрацій тощо), узгодження з ними рекомендованих змін; перевірка виконання авторами зауваг рецензентів та вимог, висунутих до рукописів під час їх доопрацювання, комплектність запропонованого матеріалу, відповідність назв розділів рукопису їх змісту; перевірка за першоджерелами правильності написання наведених цитат та цифрових даних, використання та написання імен, науково-технічних термінів, одиниць виміру, оформлення довідкового апарату видання, відповідність наведених символів визначенням, встановленим стандартами чи прийнятими в науковій та нормативній літературі; виконання необхідного літературного редагування рукописів; складання редакторського паспорта рукопису, подання вказівок та пояснень технічному редакторові, коректорові, набірникові; підготовка зносок, дублікатів, робочих заголовків; разом з авторами та технічним редактором розгляд ілюстрованих матеріалів, визначення їх місця у виданні; участь у вирішенні питань, що

стосуються художнього й технічного оформлення; підписання рукопису до друку та перевірка сигнальних екземплярів перед виходом у світ; складання списку помилок [1, с. 229–230].

Однак питання формування змістовно-концептуальної парадигми професіограми редактора у процесі освітньої діяльності студентів коледжу на сьогодні досліджене недостатньо.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професія редактора останніми роками настільки розширила свій діапазон, що стала чи не ключовою і найпопулярнішою не тільки в масмедійній, видавничій індустрії, а й в усій системі соціальних комунікацій [9, с. 18]. Це спричинило підвищення вимог до професійної культури редактора й, відповідно, його майстерності.

Дослідники висувують різні критерії до фахівця редакційно-видавничої галузі. Зокрема, А.Е. Мільчин наводить такі основні вимоги до якості та ефективності редагування:

1. Високі суспільні мотиви редакторської діяльності.
2. Мисленнева активність редактора та оволодіння широким колом навичок редакторського аналізу.
3. Ретельне вивчення і знання майбутнього читача видання, результатів впливу на нього аналогічних видань.
4. Знання редактором індивідуальних особливостей духовного світу автора.
5. Знання власних індивідуальних особливостей.
6. Знання редактором тих проблем і проблемних ситуацій, які виникли або можуть виникнути в тій галузі знань або діяльності, заради розвитку та вдосконалення якої створюється редакційний твір, та знання літератури, яка тематично і змістовно передуватиме редакційному твору.
7. Вміння узагальнювати в роботі над одним, сьогоднішнім виданням все принципово важливе для вдосконалення цілої групи однотипних видань або творів одного виду [5, с. 524].

Науковець Н.М. Миколаєнко пропонує виділити, окрім мотивації діяльності й пізнавальної активності, фактори, що суттєво впливають на формування професіограми майбутнього фахівця у процесі навчання студентів коледжу: здатність до критичного аналізу; самооцінка; дисциплінованість; цілеспрямованість; морально-етичні, естетичні, духовні цінності; толерантність, вміння не тільки висловлювати власну думку, а й з повагою поставитися до думки іншого; гнучкість мислення; образність мислення; впевненість у собі; оптимізм; здатність правильно визначати проблему, шукати оптимальні шляхи щодо її вирішення [4, с. 150–151]. Саме ці фактори формуються під час вивчення професійно орієнтованих дисциплін у студентів Економіко-правничого коледжу Запорізького національного університету.

На думку М.С. Тимошика, є такі фахові вимоги щодо навичок і вмінь працівника видавничої галузі, як загальні: вища освіта (видавнича справа, журналістика); досвід роботи у друкованій періодиці (суспільно-політичній, для дозвілля) не менше трьох років; абсолютна грамотність, вільне володіння ПК; досвід роботи з юридичними і бухгалтерськими документами; професійні: вміння організувати редакційний процес (організація роботи редакторів, залучення сторонніх авторів);

досвід редагування (гарний стиль) та оформлення матеріалів, пошук і здобування фотоматеріалів, робота з художниками, контакти з інформаційними агентствами; навички макетування (макетна сітка); добре знання англійської (німецької) мови; ділові якості: вміння ставити завдання й добиватися їх виконання; емоційна врівноваженість; повна віддача роботі, самостійність, цілеспрямованість; творчий потенціал; комунікативні й аналітичні здібності; гнучкість мислення [11, с. 45–46].

Крім перерахованих якостей, дослідник В.В. Різун виділяє ще особистісні: порядність та патріотизм. Патріотично налаштований редактор, який є особистістю, ніколи не буде на догоду начальнику, за можливість просунути по службовій лінії чи отримати зароблені аморальним шляхом додаткові кошти, готувати до друку неправдиві тексти, фальшувати факти, вихолощувати шляхом маніпулювання словами і фразами первинну сутність твору, який готується до оприлюднення і, отже, матиме вплив на читача, слухача, глядача [10, с. 240].

Відтак, спираючись на думку В.О. Карпенка, можемо виділити два головні взаємопов'язані і взаємообумовлені фактори, які впливають на формування професійної майстерності: 1) те, що набуто, надбане, виховане; 2) те, що дане від природи, генетично закладене від народження. Перший фактор характеризується рівнем професійності. Тут важливі такі складники, як світогляд; освіченість (університетська освіта); оволодіння фаховими навичками; сума знань, ерудиція; аналітичні навички. Складники другого фактора (таланту) такі: швидкий розум; інтуїція (шосте відчуття); парадоксальність мислення; особливий кут зору, ракурс бачення дійсності; абстрактність мислення (вміння узагальнювати); світоглядна база [3, с. 430].

Виходячи з цього, категорію майстерності можна сформувати як співвідношення професійності й талановитості. Але до вказаних факторів варто додати ще один, надзвичайно важливий – працьовитість. Тобто триєдину сутність майстерності (не тільки редакторсько-журналістської) складають професіоналізм, талант і праця [3, с. 430].

Тож, на думку В.О. Карпенка, можна виділити такі основні аспекти майстерності: організаційські, які включають організацію випуску пе-

риодичного засобу масової інформації чи книги; концепцію видання, його змістове наповнення; творення сприятливої атмосфери в колективі; адміністративні, моральні та матеріальні важелі керування колективом; фінанси та самоокупність; творчі, куди входять забезпечення нормального творчого процесу; система заохочень творчості, як матеріальна, так і моральна; особистісні, які визначаються світоглядом, ідейними переконаннями, вмінням переконувати і запалювати підлеглих; мистецтвом ведення дискусії; етикетом спілкування; стильовими особливостями письма; комунікативні, до яких належать організація масової роботи та масових акцій; зв'язок зі споживачами інформаційної продукції; вивчення і врахування в роботі громадської думки; технологічні, які містять весь комплекс технологічного процесу випуску ЗМІ та книговидавництва [3, с. 430].

Не можемо не погодитись із думкою Л. Овсієнко, що сьогодні, коли йде мова про фахове становлення особистості, поняття «професіоналізм» і «професійні якості» майже не вживаються, адже вони втратили свою актуальність і трансформувалися у «компетентність» і «компетенцію» [7, с. 83].

Висновки і перспективи. Отже, редагування є одним із найдавніших видів діяльності. З плином часу та розвитком технологій зміст поняття «редактор», його функціональні обов'язки та вимоги до професійної майстерності змінювалися. Дослідники у своїх працях пропонують різні підходи до визначення цих категорій. Оскільки на сьогодні робота редактора виходить за межі підготовки традиційних форм видавничої продукції і все більше інтегрується в мережу Інтернет, то це значно розширює діапазон необхідних знань, навичок та особистостей фахівця, які ще не достатньо досліджені. Проаналізувавши думки науковців щодо факторів формування змістової парадигми професіограми редактора, ми визначили організаційські, творчі, особистісні, комунікативні, технологічні аспекти професійності, які в сукупності цілеспрямованого навчання студентів сприятимуть підвищенню підготовки високваліфікованих фахівців. Потребує також детальнішого вивчення і дослідження питання формування професійної компетентності редактора засобами інфографіки у процесі навчання студентів коледжу.

Список літератури:

1. Бережньова Д. Специфіка функціональних обов'язків носіїв редакторських професій. *Український інформаційний простір*. Київський нац. ун-т культури і мистецтв, Ін-т журналістики і міжнародних відносин. Київ, 2013. Число 1: у 2 ч. Ч. 2. С. 228–234.
2. Зелінська Н.В. Сучасний редактор: проблеми професійного вишколу. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2001. Т. 7. С. 10–15.
3. Карпенко В.О. Основи редакторської майстерності. Теорія, методика, практика : підручник. Київ : Університет «Україна», 2007. 430 с.
4. Миколаєнко Н.М. Формування професійної культури майбутніх редакторів. *Держава та регіони. Серія : Соціальні комунікації*. 2013. № 3–4. С. 149–153.
5. Мильчин А.Э. Методика редактирования текста. Изд. 3-е, перераб. и доп. Москва : Логос, 2005. 524 с.
6. Настольная книга издателя / Е.В. Малышкин, А.Э. Мильчин, А.А. Павлов, А.Е. Шадрин. Москва : ООО «Издательство АСТ»; ООО «Агентство «КРПА Олимп», 2004. 811 с.
7. Овсієнко Л.М. Компетентнісний підхід до навчання: теоретичний аналіз. *Педагогічний процес: теорія і практика. Серія : педагогіка*. 2017. № 2. С. 82–87.
8. Партико З.В. Загальне редагування: нормативні основи : навчальний посібник. Львів : ВФ Афіша, 2006. 416 с.
9. Прихода Я.В. Редактор у системі соціальних комунікацій. *Вісник Книжкової палати*. 2011. № 12. С. 18–20.
10. Різун В.В. Літературне редагування : підручник. Київ : Либідь, 1996. 240 с.
11. Тимошик М.С. Редакторські посади: фахові вимоги та функціональні обов'язки їх носіїв. *Друкарство*. 2005. № 1. С. 44–48.

References:

1. Berezhnova, D. Spetsyfika funktsionalnykh obov'yazkiv nosiyiv redaktorskykh profesiy. *Ukrayinskyy informatsynnyy prostir* : Naukovyy zhurnal. Kyivsky nats. un-t kultury i mystetstv, In-t zhurnalistyky i mizhnarodnykh vidnosyn. Kyiv, 2013. Chyslo 1 : u 2 ch. Ch. 2. S. 228–234.
2. Zelinska, N.V. Suchasnyy redaktor: problemy profesiynoho vyshkolu. *Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky*. 2001. T. 7. S. 10–15.
3. Karpenko, V.O. Osnovy redaktorskoyi maysternosti. Teoriya, metodyka, praktyka : pidruchnyk. Kyiv : Universytet «Ukrayina», 2007. 430 s.
4. Mykolayenko, N.M. Formuvannya profesiynoyi kultury maybutnikh redaktoriv. *Derzhava ta rehiony. Seriya: Sotsialni komunikatsiyi*. 2013. № 3–4. S. 149–153.
5. Mylchyn, A.E. Metodyka redaktyrovannya teksta. Yzd. 3-e, pererab. y dop. Moskva: Lohos, 2005. 524 s.
6. Nastolnaya knyha yzdatelya / E.V. Malyshkyn, A.E. Mylchyn, A.A. Pavlov, A.E. Shadryn. Moskva : OOO «Yzdatelstvo AST»; OOO «Ahenstvo «KRPA Olymp», 2004. 811 s.
7. Ovsienko, L.M. Kompetentnisnyy pidkhid do navchannya: teoretychnyy analiz. *Pedahohichnyy protses: teoriya i praktyka. Seriya: pedahohika*. 2017. № 2. S. 82–87.
8. Partyko, Z.V. Zahalne redahuvannya: normatyvni osnovy : navchalnyy posibnyk. Lviv : VF Afisha, 2006. 416 s.
9. Prykhoda, Ya.V. Redaktor u systemi sotsialnykh komunikatsiy. *Visnyk Knyzhkovoyi palaty*. 2011. № 12. S. 18–20.
10. Rizun, V.V. Literaturne redahuvannya : pidruchnyk. Kyiv : Lybid, 1996. 240 s.
11. Tymoshyk, M.S. Redaktorski posady: fakhovi vymohy ta funktsionalni obov'yazky yikh nosiyiv. *Drukarstvo*. 2005. № 1. S. 44–48.